

Mehmet Fuad Köprülü'nün İlmî ve Siyasî Hayatı

Davud KAPUCU¹⁸

ÖZET

Fuad Köprülü, tarihçi, hukuk tarihçisi, din tarihçisi, edebiyatçı ve siyasetçi kimliği ile Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle Türkiye’de tarih anlayışını tek yönlü yani statik bir yapıdan kurtararak, olayların sosyal ve ekonomik yönleriyle aktarılmasında önemli bir yer edinmiştir.

Yeni Türkiye devletinin tarih anlayışının ortaya çıkmasında ve bilimsel eksenli yazım tarzının benimsenmesinde önemli bir konuma sahip olmuştur. Köprülü’nün çalışmalarında gösterdiği titizliği ve metoda büyük önem veren çalışma yöntemi, Türkiye’de “Modern Tarihçiliğin Babası” olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.

Bu çalışmada, Mehmet Fuad Köprülü’nün hayatı, siyasi yaşamı ve tarih anlayışı, çok yönlü olarak ortaya konulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Fuad Köprülü, Modern Tarih, Sosyal Tarih, Osmanlı’nın Kuruluşu.

¹⁸ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

The Science and Political Life of Mehmet Fuad Köprülü

ABSTRACT

Fuad Köprülü had an important place in Turkish history with his historian, historian of law, religion historian, literary and politician identity. Turkey in particular the freeing sense of history one way that a static structure, has an important role in the transmission of social and economic aspects of the event.

The adoption of the emergence of a new government of Turkey and the scientific understanding of historical styles of writing axis is located in a major city center. Crossroad's diligence in study and the method in which the working method attaches great importance to Turkey's "Father of Modern Historiography" which he describes as the road was opened. In this study, Mehmet Fuad Köprülü's life, his political life and his understanding of history will be presented from a wide perspective in a multi-faceted perspective.

Keywords: Fuad Köprülü, Modern History, Social History, Foundation of the Ottoman Empire.

GİRİŞ

Prof. Dr. Fuad Köprülü, çok yönlü bir bilim adamı olarak Türkiye tarihinde önemli bir yere sahiptir. Tarihçi, edebiyatçı hukukçu kimliği yanında, aynı zamanda siyasetçi vasfı ile de ön plana çıkan birisidir. Türkiye’de sosyal ve modern tarih anlayışının kurucularından biri olarak nitelendirilen Fuad Köprülü; çalışmaları, fikirleri ve metotlarıyla bir neslin yetişmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Dünya’daki tarih ekollerinden faydalanmak suretiyle, Türkiye’de özgün ve milli bir tarih anlayışının kurulmasında etkili olmuştur (Küçüktepe, 2018: 5).

XX. Yüzyıl Türkiye’inde yetişen nadir ve değerli şahsiyetlerden biri olan Prof.Dr. Fuad Köprülü’nün hayatı ve çalışmaları hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan literatür çalışmasında, Türkiye’de modern tarih anlayışının Fuad Köprülü ile başladığı görülmüştür. Ayrıca, ilim adamlığının yanında, Türk siyasi yaşamındaki rolü, mahiyeti ve yeri, hayatının araştırılarak ortaya konulmasını gerekli kılmıştır. Bu çalışmada, Fuad Köprülü’nün hayatı ve tarih anlayışı yapılan akademik çalışmalar ekseninde analiz edilerek, ortaya konacaktır.

1. HAYATI

1.1. Ailesi ve Kökeni

Mehmet Fuad Köprülü 4 Aralık 1890 tarihinde İstanbul/Sultanahmet’te dünyaya gelmiştir (İnalçık 2002: 101-122; Tansel 1966: 621). Babası Köprülüler soyundan gelen İsmail Faiz Bey, dedesi Bükreş sefaretinde elçilik görevi yapmış olan Ahmet Ziya Bey’dir. Büyük babası ise Tanzimat ricalinden Divân-ı Hümâyûn beylikçisi İsmail Afif Bey’dir. Annesi Hatice Hanım İslimiye ulemâsından Arif Hikmet Efendi’nin kızıdır (Köprülü 1987: 1; Asılsoy 2008: 26). Neseb itibarıyla ailesi Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa’ya dayanmaktadır (Ağaoğlu 1998: 186).

1.2. Eğitim Hayatı

Fuad Köprülü, ilk ve orta öğrenimini İstanbul’da yapmıştır. Daha sonra Ayasofya Merkez Rüştiyesi ve Mercan İdadisi’ni bitirmiştir. Buradaki eğitimi sırasında Fransızca, Arapça ve Farsça öğrenmiş, özel dersler alarak dil öğrenimini ilerletmiştir. Bu sırada şiirler yazmaya ve tercüme yapmaya başlamıştır (Asılsoy 2008: 26). Fuad Köprülü, basın hayatına 1905 yılında Musavver Terakki mecmuasında yayımlanan şiirlerle başlamıştır. Bu şiirlerinden ikisi Padişah II. Abdülhamid adına, diğer ikisi de Ramazan münasebetiyle yazılmıştır (Tansel, 1969: 43-52).

1907-1910 yılları arasında İstanbul Darülfünunu’nda Hukuk bölümünde verilen eğitimin kendisine yetmediği düşüncesiyle buradaki eğitim hayatına son vermiştir (Özdemir 1980: 8). Hukuk Fakültesinden ayrılışını Fuad Köprülü:

“Yine ilme olan aşkımdan, yüksek bir mektep bitirmedim. Anlatayım, İdâdiye’den sonra, Hukukta üç sene okudum. İmtihanlarımda gayet muvaffak oldum; lâkin hukuk’ta, büyük bir hayal kırıklığı ile karşılaştım. Tedrisat, son derece fena idi. Benim, talebesi bulunduğum 1907 Darülfünûn’u bir âlemdi. İslâm hukukunu okutan hocalardan istifade etmediğimi söyleyemem. Ancak, yeni Avrupa ilimlerini okutanlar lisan bilmezlerdi. Ellerine geçmiş yalan yanlış tercümelerden, eminim kendileri de bir şey anlamayarak, ders verirdi ki, ben bu eserleri, elimde bulunan asıllarından okumayı tercih ederdim. Fransızca’yı, hocalarımdan daha iyi biliyordum; hatta bazı dersleri, bazı bahisleri, onlardan daha çok önce ve daha iyi öğrenmiştim. Hukuk’ta fazla kalmak zaman kaybetmekten başka bir şey değildi. Bir diploma için de bunu göze alamıyordum. Kendi başıma kendimi daha iyi yetiştireceğimi anlamıştım. Sonra, benim ihtisasını yapmak istediğim ilim sahasının mektebi yoktu ki ben oradan mezun olabileyim...” diyerek aktarmıştır. (Es 1939; 27; Kandemir 1936: 19).

2. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE ÇALIŞMALARI

Hukuk Mektebi’nden ayrıldıktan sonra aile kütüphanesinde kendi kendisini yetiştirme yoluna gitmiştir. Bu kapsamda Batılı tarihçilerin eserleri ile Osmanlı

vakanüvislerinin kitaplarına yönelmiştir. Bu sırada Fuad Köprülü, 1908 yılından itibaren edebiyat, sosyoloji, eleştiri ve çeviri alanlarındaki yazılarıyla yayın hayatına devam etmiştir. Bu kapsamda bazı Fransızca eserleri Türkçeye tercüme etmiştir. Çevirisini yaptığı ilk kitap Gustave le Bon'un Rûhü'l-Cemaat (Psychologie des Foules) ile Ruh-i Siyaset ve Müdafaa-i İctimaiye (la Psychologie Politique et la Défense Sociale) adlı eserleri olmuştur (Özdemir 1980: 8).

1909'da Fecri Ati Topluluğuna katılmıştır. Şiirlerini 1913'e kadar Mehasin ve Servet-i Fünun dergileri ile Tanin gazetesinde yayımlamaya başlamıştır. Edebiyat dünyasına ilk adımlarını Mehasin Mecmuası'nda yayımlanan şiirleri ile atmıştır. Bu dönemde Genç Kalemler Dergisinin ortaya attığı "Yeni Lisan" hareketine karşı, İstanbul Basınında ilk tartışmayı başlatmış ve dilde sadeleşmeye karşı çıkararak, yazı dilinde geçen Arapça ve Farsça gramer kurallarının kullanılmamasına yönelik teklifleri dile müdahale olarak nitelendirmiştir. Bu kapsamda, dilin içtimaî bir vak'a olduğu ve dolayısıyla tabii gelişimine müdahalenin zararlı neticelere sebebiyet vereceğini savunmuştur. Bu fikirlerine rağmen, bir müddet sonra takındığı muhalif tavrı terk ederek Türkçü cephede "millî edebiyat" akımını desteklemeye başlamıştır. Bu sırada, 1910 ile 1913 yılları arasında Kabataş ve Mercan İdadileri ile İstanbul ve Galatasaray Liselerinde Türkçe ve Edebiyat Öğretmenliği yapmıştır (Asılsoy 2008: 28).

Fuad Köprülü 1912 yılında, Maarif Vekili Emrullah Efendi'nin, idadi ve sultanîler için yeni bir müfredat programı hazırlamak maksadıyla oluşturulan kurulda görevlendirilmiştir. Aldığı bu görevle nazım şekilleri, millî vezin, millî nazım şekilleri ve dünya edebiyatı gibi konuların müfredat içerisinde yer bulmasında etkili olmuştur (Köprülü 1927: 202). Ayrıca Fuad Köprülü bu yıllarda İdadiler için Kıraat-ı Edebiye, Malumat-ı Edebiye; ilk mektepler için de Milli Kıraat, Türk Dilinin Sarf ve Nahvi, Yeni Osmanlı Tarihi, Milli Alfabe, Mektep Şiirleri, Milli Tarih gibi ders kitapları hazırlamıştır. (Asılsoy 2008: 35).

Fuad Köprülü Balkan Savaşı yıllarında, Ziya Gökalp ile tanışmış ve onun Türkçü fikirlerini benimseyerek, Milli Edebiyat akımının çerçevesinde yazmaya başlamıştır. Bu sırada Ziya Gökalp'in çıkardığı Yeni Mecmua'da şiir ve yazılar kaleme almıştır. (Köymen

1981: 16). Fikirlerindeki değişikliğin ilk belirtilerini 1913 yılı başlarında Türk Yurdu dergisinde yazdığı “Ümit ve Azim” başlıklı makale ve “Türk’ün Duası” adlı şiiri ile ortaya koymuştur. “Ümit ve Azim” adlı makalesinde Fuad Köprülü Türk gençlerine, Balkan Harbi esnasında düşer olunan felaketler karşısında içinde buldukları ümitsizlik atmosferini ters yüz ederek boyun bükmeden dik durmayı; ümidi, azmi ve metaneti tavsiye ve telkin etmiştir. (Köprülü 1328: 240-247).

Türkçü duyguların belirgin bir biçimde dile geldiği “Türk’ün Duası” isimli manzum şiiri yine Balkan Savaşı sürerken kaleme alınmıştır. (Köprülü 1328: 289-296). Bu şiirde de Türk’ün tanrısına, Altaylara, Oğuz ceddine, Altınordu’ya, arz-ı mukaddes Turan’a hitap eden Türkçü motiflerin şiir boyunca bol bol kullanıldığı ve hitap tarzının zaman zaman ıstırap dolu seslenişlere, haykırışlara dönüştüğü görülür (Tansel 1970: 12-27).

Aynı dönemde Fuad Köprülü 20 Kasım 1913 tarihinde 23 yaşında iken Halit Ziya (Uşaklıgil) Bey’in ayrılması ile boşalan İstanbul Darülfünunu Türk Edebiyatı Tarihi Muallimliğine atanmıştır. (BOA MF.ALY: 68/77). Bu sırada İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi’nde Türk Edebiyatı; Mülkiye Mektebi’nde Siyasi Tarih, Sanayi Nefise Mektebi’nde Medeniyet Tarihi; İlahiyat Fakültesinde Dinler Tarihi derslerine girmiştir. Fuad Köprülü, Darülfünun Muallimliğine atanmasından iki yıl sonra müderris olarak buradaki görevine devam etmiştir. (Asılsoy 2008: 33). Bu makama atanmasında Ziya Gökalp tarafından kendisine verilen destek ve Maarif Nazırı Şükrü Bey’in etkisi olmuştur. Bu atamaya kadar daha çok şiir, biyografi ve aktüel meselelere dair yazılar kaleme alan Köprülü, bu tarihten itibaren bilimsel çalışmalara yönelmiştir. (Köymen 1981: 13).

Fuad Köprülü’nün, 1913’te kendisinin de belirttiği gibi Fransız Gustave Le Bon’un görüşlerinden yararlanarak kaleme aldığı, “Türk Edebiyatı Tarihinde Usul” adlı makalesi kendisine saygınlık kazandıran ilk bilimsel yazısı olmuştur. Bu makalesi ile Fuad Köprülü, Türk edebiyatı üzerine yapılacak araştırmalar için bir temel atmıştır. (Karahana 1967: 20).

Darülfünun’daki görevi sırasında Köprülü, Türk Yurdu, Servet-i Fünun, Milli Tetebbû’lar Mecmuası, Yeni Mecmua ve günlük çıkan gazetelerdeki yazıları ile kısa sürede ününü arttırmıştır. 1913’te kaleme aldığı ve Bilgi Mecmuası’nda yayınlanan “Türk Edebiyatı Tarihinde Usul”, 1914’te İkdam gazetesinde yazdığı saz şairleri ile ilgili makale

ve 1915'te Milli Tettebbü'lar Mecmuası'nda çıkan "Türk Edebiyatı'nın Menşe" adlı bilimsel çalışmaları ilgiyle karşılanmıştır. (Özdemir 1980: 16).

Fuad Köprülü'nün dünya ilim çevrelerinde kendisine ün kazandıran önemli eseri "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" kitabı 1919 yılında yayımlanmıştır. Kitabın Türk edebiyatı tarihi, din tarihi ve Türk kültür tarihinde bir çığır açtığı kabul edilmiştir. (İnalçık 1968: 291). Aynı zamanda Türkiye'de metodik din ve tasavvuf tarihi araştırmaları, İlk Mutasavvıflar'ın yayınlanması sonrasında vuku bulmuş ve Köprülü'nün Darulfünûn'da verdiği Türk Tarih-i Dinisi derslerinin yanı sıra konuya ilişkin neşrettiği muhtelif makaleleriyle çalışma devam etmiştir. (Ocak 1997: 223).

Türk edebiyatı tarihinin olduğu kadar Türk din tarihinin de Türkiye'de kurucusu kabul edilen Köprülü, İlk Mutasavvıflar adlı eserinden sonra bu sahada ilmi makalelerini neşretmeyi sürdürmüştür. Anadolu'nun mistik tarihi üzerine kaleme aldığı "Anadolu'da İslamiyet" isimli inceleme, kendisinden sonra bu konuda araştırma yapmak isteyen yerli ve yabancı araştırmacılara yol gösterici olmuştur. (Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası 1338:281-311, 385-420, 457-486). Eser, İslam'ın Anadolu'daki inkişafı, Anadolu coğrafyasında teşekkül eden toplumun etnik menşei, bu bölgede bulunan tarikatların siyasi ve sosyal etkileri vb. konuları ayrıntısıyla incelemiştir.

3. MÜTAREKE DÖNEMİ VE MİLLÎ MÜCALE DÖNEMİNDE ÇALIŞMALARI

Fuad Köprülü, 1920'de ilkinin 1921'de ikincisini yayımladığı "Türk Edebiyatı Tarihi" kitabı ile Türklüğün edebi geçmişi ilk defa metotlu bir şekilde ele alınmıştır. Köprülü bu eserinde, İslam öncesi devirden Osmanlı dönemine gelinceye kadar Türklerin edebi ve kültürel hayatındaki faaliyetlerini ortaya koymuştur. 1922 ve 1923'te yayınlanan "Anadolu'da İslamiyet" adlı makalesiyle Türk din tarihinin temellerini atmıştır (Asılsoy 2008: 36-37).

4. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA İLMİ ÇALIŞMALARI VE İDARİ FAALİYETİ

Cumhuriyet'in ilanından sonra kaleme aldığı “Türkiye Tarihi” (1923) adlı eseri münasebetiyle Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal tarafından kendi el yazısı ile gönderilen bir mektup ile tebrik edilmiştir. (Köprülü 1939: 277-279).

Fuad Köprülü, Edebiyat Fakültesi Dekanı olan İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Bey'in İstanbul Darülfünun Rektörlüğüne seçilmesi ile 1924 yılında onun yerine Edebiyat Fakültesi Dekanı olmuştur. (İleri Gazetesi 1340: 1). Yine bu dönemde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in isteği ve Maarif Vekili Vâsıf (Çınar) Bey'in girişimiyle 22 Mart 1924 tarihinde Maarif Vekâleti'nde Müsteşarlık görevine getirilmiştir. (Vatan Gazetesi 1340: 1). Müsteşarlığı sırasında Türkiyat Enstitüsünü kurmuş ve programını bizzat kendisi hazırlamıştır. Köprülü, sekiz ay hizmet verdiği müsteşarlık görevinden 13 Kasım 1924 tarihinde istifa ederek ayrılmıştır. (Özdemir 1980: 34). Köprülü, müsteşarlıktan ayrılıp Darülfünundaki görevine döndükten sonra; İlahiyat Fakültesi'nde Türk Din Tarihi, Mülkiye Mektebi'nde Müesseseler Tarihi, Siyasi Tarih ve Türk Tarihi (1923-1929); Sanayi Nafise Mektebi'nde Medeniyet Tarihi (1926-1929) derslerini okutmuştur. Bu sırada vekâleten uhdesine İlahiyat Fakültesi Dekanlığı da verilmiştir. (Akün 2003: 477).

Fuad Köprülü, ilmi çalışmaları sonrasında Türkiye adına 1923 yılından itibaren yurt dışında yapılan bazı kongre ve törenlere katılmıştır. Bu kapsamda, 1923'te Paris'te toplanan Dinler Tarihi Kongresi'ne katılarak burada “Bektaşiliğin Menşe'leri ve Eski Türkler'de Sihri Bir An'ane: Yağmur Taşı” adlı bir tebliğ sunmuştur. 1925 senesinde Rus Bilimler Akademisi'nin 200. Yıl kutlamaları merasiminde Türkiye'yi temsilen yer almıştır. 1926'da Bakü'de toplanan Türkiyat Kongresine katılmıştır. Burada kongrenin gündemini oluşturan Türk dünyasında alfabe değişikliği ve ortak yazı dili meselesiyle ilgili “Türk Halklarında Edebi Dilin İnkişafı” adlı bildirisinin yanı sıra Anadolu'nun Türkleşmesi ve Anadolu'da dini hareketleri konu alan tebliğler sunmuştur. 1927 yılında ilme yaptığı hizmetler dolayısıyla Heidelberg Üniversitesi tarafından Köprülü'ye, fahri felsefe doktoru unvanı verilmiştir. 1928 yılında ise Oxford'ta tertip edilen Müsteşrikler, 1929 senesinde Londra ve Krakov'da düzenlenen Dinler Tarihi Kongrelerine katılmıştır. Aynı dönemde 1928'de Türk Tarih

Encümeni başkanlığına seçilmiştir. 1931'de Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası'nı çıkarmaya başlamıştır. Bu mecmuada yayımladığı “Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri Hakkında Bazı Mülahazalar” adlı araştırması ile ilim âleminin dikkat ve takdirlerini üzerine çekmiştir. 1932-1934 yılları arasında da “Divan Edebiyatı Antolojisi”ni hazırlamıştır. (Tansel 1966: 270-271).

Fuad Köprülü, ilmi ve idari faaliyetlerinin başarılı bir şekilde ilerlediği sırada, 1931 yılında üniversite mezunu olmadığı gerekçesiyle İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi dekanlığından alınmıştır. Fevziye Abdullah Tansel, bunun kıskançlık nedeniyle yapıldığını belirtmiştir. Aradan iki yıl geçtikten sonra, yani 1933 yılı üniversite reformu sırasında Fuad Köprülü'ye “Ordinaryus Profesörlük” unvanına layık görülerek, bu makama tekrar getirilmiştir. (Tansel 1966: 272).

Fuad Köprülü, 1934 yılında Şair Firdevsî'nin doğumunun 1000. Yıl dönümü dolayısıyla Tahran'da gerçekleştirilen etkinliklerde Türkiye'yi temsil etmiştir. 1935'te Fransa'da Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ile alakalı olarak bir konferans vermek üzere Sorbonne Üniversitesi tarafından Paris'e davet edilmiştir. Burada Fransızca olarak sunduğu bildirinin büyük tesiri olmuştur. Bu bildiri, Osmanlı'nın kuruluşunu bilimsel temeller çerçevesinde ortaya koymuş ve Avrupalı tarihçilerin tezlerini çürütmüştür. Bu konferanslar 1935 yılında “Les origines de l'Empire Ottoman” adıyla Paris'te basılmıştır. (Asılsoy 2008: 37).

5. SİYASİ HAYATTA YER ALMASI VE AKADEMİK ÇALIŞMALARI SÜRDÜRMESİ

1935 yılında Fuad Köprülü, üniversite hocalığının yanında, Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile 1935 Haziran ara seçimlerinde Kars milletvekili olarak seçimlere girmesi ile siyasi hayata adım atmıştır. Fuad Köprülü, siyasete girmesine karşın bilimsel faaliyetlerine devam etmiştir. 1936-1941 yılları arasında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'yle, Siyasal Bilgiler Okulu'nda dersler vermiştir. Bu sırada 1937'de Atina Üniversitesi tarafından Köprülü'ye fahri doktora unvanı verilmiştir. 1938'de Zürih'te 8. Beynelmillel Tarihi İlimler

Kongresi'ne katılmıştır. Köprülü katıldığı bu toplantılarda ilim çevrelerine çeşitli konularda tebliğler sunma imkânı bulmuştur. 1939 yılında ise Sorbonne Ünivesitesi tarafından kendisine fahri doktora payesi verilmiştir. Aynı yıl Macar İlimler Akademisi muhabir üyeliğine seçilmiştir.

Fuad Köprülü milletvekili seçildikten sonra; VI., VII. Dönem Kars, VIII., IX., X. Dönem İstanbul Milletvekilliği görevlerinde bulunarak TBMM'de görev almıştır. Aynı dönemde, Ankara ve İstanbul Üniversitelerindeki görevlerine devam ederek, ilmi çalışmalarına devam etmiştir. Bu sırada Fuad Köprülü 1941 yılından itibaren İslam Ansiklopedisinin hazırlanması çalışmalarına katılmıştır. (Akün 2003: 477).

5.1. Çok Partili Hayata Geçişte Yer Alması

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Fuad Köprülü, tek parti yönetimine çeşitli eleştiriler getirmiş ve bu kapsamda 19 Eylül 1945 tarihinde Vatan Gazetesi'nde "Demokrasi'nin Ruhu" başlıklı bir makale kaleme almıştır. Bu makalede; Dünyada totaliter rejimlerin yaşayamayacağını, Türkiye'de de demokrasi ruhu yaratmak için çalışılması gerektiğini beyan etmiştir. Bu sırada Fuad Köprülü CHP yönetimine; Celal Bayar, Adnan Menderes ve Refik Koraltan ile birlikte Türkiye tarihinde Dörtlü Takrir olarak nitelendirilen, 7 Haziran 1945'te önerge vermiştir. Bu önergede CHP iktidarı ve yönetim anlayışı eleştirilmiş, Türkiye'nin tam anlamıyla demokratikleşmesi ve çok partili sisteme geçmesi istenmiştir. (Uzman 2013: 2). Ancak, 12 Haziran 1945'te toplanan CHP Meclis Grubu, bu gibi tekliflerin görüşülme yerinin TBMM olduğu gerekçesiyle önergeyi reddetmiştir. (Karpaz 1967: 129-130). Önergenin kabul edilmemesi üzerine Adnan Menderes ve Fuad Köprülü, demokrasi isteklerini bu kez muhtelif gazetelerde kaleme aldıkları yazılarla ve yaptıkları açıklamalarla dile getirmiş ve Hükümeti açıkça eleştirmiştir. Bu tutumları CHP tüzüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle 22 Eylül 1945 tarihinde Menderes ve Köprülünün partiden ihracına yol açmıştır. (Uzman, 2013: 2).

Aynı dönemde Refik Koraltan da partiden ihraç edilmiştir. Celal Bayar ise ihraç edilmeyi beklemeden milletvekilliğinden ve CHP'den istifa etmiştir. (Ulus Gazetesi 1945:

1). Bunun üzerine Fuad Köprülü'nün de içinde bulunduğu bir kısım milletvekili 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuştur. (Ağaoğlu 1992: 119). Yeni parti kurulduktan sonra Fuad Köprülü, çeşitli basın organlarında çıkan yazıları ile siyasi ve fikri mücadelesini devam ettirmiştir. Neticede, Dört yıl gibi bir siyasi mücadele safhasının ardından Demokrat Parti 14 Mayıs 1950'de seçimleri kazanmıştır. Bu sırada yeni kurulan kabinede Dışişleri Bakanı olan Fuad Köprülü, bu görevini 1956 yılına kadar devam ettirmiştir (Uzman 2013: 4).

5.2. Menderes Hükümeti'nde Dışişleri Bakanlığı Görevine Getirilmesi ve Dönemin Gelişmeleri

Fuad Köprülü, Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemde, Türkiye'nin NATO'ya, Balkan Paketi'na ve Bağdat Paketi'na üye olması, Kore'ye asker göndermesi gibi birçok olayda önemli bir rol üstlenmiştir. (Çalışoğlu 2009: 84-125). Zamanla Demokrat Parti içerisinde Fuad Köprülü'ye yönelik parti içi muhalefet artmıştır. Bu durum Fuad Köprülü'nün yıpranmasına ve partiden zaman içerisinde kopmasına yol açmıştır. Şu olaylar Köprülü ve Menderes arasındaki ilişkilerin yıpranmasına yol açmıştır:

1953'te Mısır'ın İngilizlerin Süveyş'i boşaltmasını istemesi karşısında meydana gelen İngiltere-Mısır anlaşmazlığında, Türkiye'nin izlediği dış politika Celal Bayar ve Adnan Menderes tarafından yetersiz bulunmuş ve Fuad Köprülü, eleştirilerin hedefi noktası haline gelmiştir. Bu olanların üstüne bir de Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi Fuad Hulusi Tugay'ın Mısır'dan sınır dışı edilmesi eklenince Köprülü bir hayli zor durumda kalmıştır. (Burçak 1998: 173-175).

Ayrıca, Celal Bayar'ın yaklaşık bir ay sürecek ABD ziyareti için Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan konuşma metni beğenilmemiş; bu olay üzerine Köprülü, Celal Bayar, Adnan Menderes ve kabine üyeleri tarafından eleştirilmiştir. Bunlardan daha da önemli olan ise Köprülü, Menderes tarafından parti içinde kin gütmekle, Fatma Rüştü Zorlu ile Mükerrerem Sarol aleyhinde faaliyet göstermekle ve Demokrat Parti'ye zarar vermekle suçlanmıştır. (Burçak 1998: 184-185).

İlave olarak Adnan Menderes, Roma'daki Türk Büyükelçiliği'nde verilen bir resepsiyonda Fuad Köprülü'ye; “*Hoca sen üniversiteden devlet adamı çıktığını hiç gördün mü? Politika bir Allah vergisidir, okuma işi değil, sezgi işidir, sanat gibi bir şeydir.*” demek suretiyle eleştiri yöneltmiştir. Köprülü ise “Herhalde bu söz meclisin dışında.” diyerek durumu toparlamaya çalışmışsa da Menderes “haydi dediğin gibi olsun.” şeklindeki cevabı ile adeta Köprülü'ye lütufta bulunmuştur (Baban 2009: 357-358). Bu durum iki siyasetçi arasındaki ilişkinin giderek koptuğunu, birbirlerinden uzaklaştıklarını ortaya koymuştur.

Aynı dönemde kendisine yöneltilen eleştirilerden rahatsızlık duyan Fuad Köprülü, Hükümetin uyguladığı ekonomi politikalarını ve adli makamlar üzerinde baskı kurmaya çalışmasını eleştirmiştir. 6-7 Eylül olayları neticesinde mahkemeye verilenlerin tamamının beraat ettirilmesi; sorumlularının bulunup cezalandırılmaması Köprülü'yü rahatsız etmiştir. Ayrıca Hükümetin, 6-7 Eylül olaylarından zarar görenler için 60 milyonluk bir Tazminat Kanunu çıkarmasına rağmen, hiç kimseye ödeme yapmaması; üstelik tüm bu olayların sorumlusu olarak görülen Namık Gedik'i yeniden İçişleri Bakanlığı'na getirmesi de rahatsızlığa yol açmıştır. (Burçak 1998: 419-420). Bunun yanında Osman Bölükbaşı'nın tutuklanması Köprülü'nün eleştiri konusu ettiği bir diğer mesele olmuştur. (Doğaner 2013: 28).

1956 yılına gelindiğinde Fuad Köprülü ile Adnan Menderes arasındaki anlaşmazlık haberleri gazete manşetlerine yansımaya başlamış, kulisler de Köprülü'nün kurucusu olduğu partiden ayrılacağı söylentisi dolaşmaya başlamıştır. 20 Haziran 1956 tarihli gazetelerde doğruluğu teyit edilmemiş olmamakla birlikte Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığı görevinden istifa ettiği yönünde haberler servis edilmiştir. Ertesi gün ise Köprülü'nün, “izahına lüzum görmediği sebeplerden dolayı” görevinden istifa ettiği ve kendisinden boşalan göreve vekâleten İçişleri Bakanı Ethem Menderes'in atandığı resmen duyurulmuştur.

Fuad Köprülü, Dışişleri Bakanlığı görevinden istifa etmiş olmasına rağmen Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Üyeliği ve Milletvekilliği görevlerini bir süre daha sürdürmüştür, ancak Demokrat Parti Genel İdare Kurulunun kendisinin istifasından sonra icra edilen toplantılarına iştirak etmemiştir. Bu durum Köprülü'nün Demokrat Parti'den de istifa edeceğinin en açık göstergesi olmuştur. Nitekim 7 Eylül 1957 tarihinde “Demokrasiye

inananların iş birliği yapması vatan borcudur.” diyen Köprülü, Demokrat Parti’den istifa etmiş ve istifa gerekçesini “Eski hüviyetini tamamıyla değiştirmiş olan bugünkü Demokrat Parti zihniyetiyle uyuşmak benim için imkânsız olduğu için partiden istifa ediyorum.” şeklinde açıklamıştır. Böylece Fuad Köprülü Demokrat Parti ile yollarını tamamen ayırmıştır (Uzman 2013: 5-6).

5.3. Demokrat Partiden Ayrıldıktan Sonra Siyasi Ve İlmi Çalışmaları

Fuad Köprülü Demokrat Parti’den ayrıldıktan sonra siyasetten tamamen uzaklaşmamış, resmen üye olmamakla birlikte Hürriyet Partisi’ne dışardan destek vermiştir. (Milliyet Gazetesi, 1957: 1, 5). Bu sırada Adnan Menderes, 27 Ekim 1957’de yapılacak olan milletvekili seçimlerinde muhalefet partilerinin birlikte hareket etmelerini engellemek amacıyla Seçim Kanunu’nu yeniden düzenlemek üzere harekete geçmiştir. Bu doğrultuda Seçim Kanunu 11 Eylül 1957 tarihinde TBMM’de görüşülmüş, yapılan düzenlemelerle muhalefetin iş birliği yapmasını engelleyecek bir dizi kararlar alınmıştır. Böylece, Demokrat Parti’den yeni istifa eden Köprülü’nün de 1957 milletvekilliği seçimlerinde aday olması engellenmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi 288: 1-7).

Köprülü, milletvekili olma hakkı elinden alındığı için bir süre siyasete ara vermek zorunda kalmıştır. 1958 yılında Harvard Üniversitesi’nde Türk Tarihi üzerinde araştırma yapmak için bir yıllığına ABD’ye davet edilmiştir. Bu daveti kabul eden Köprülü, 13 Eylül 1958 tarihinde ABD’ye hareket etmiş ve siyasetten bir süre de olsa uzak kalmıştır. Tüm masrafları Ford Vakfı tarafından finanse edilmiştir. Amerika’da kaldığı süre boyunca vaktini üniversitede yaptığı araştırmaların yanında çeşitli şehirlerde konferanslar vererek geçirmiştir. 1959’da kendisine Amerikan Tarih Cemiyeti tarafından şeref üyeliği verilmiştir (Köprülü 1987: 8-9).

Fuad Köprülü, ABD’deki çalışmalarını tamamladıktan sonra 1959 yazında ülkesine dönmüştür. Dönüşünden sonra siyaseten CHP’yi desteklemiş, CHP’nin kongre ve mitinglerine konuşmacı olarak katılmış, CHP adına yurt gezilerine çıkmıştır. (Uzman 2013: 9).

Fuad Köprülü, 1960 Askerî müdahalesi sonrasında 6-7 Eylül olayları kapsamında tutuklanmış, dört ay süren tutukluluğu sonrasında beraat ederek, salıverilmiştir. (Hürriyet Gazetesi 1961: 1). Siyasi yasakların kalkması sonrasında Köprülü, 18 Aralık 1961 tarihinde, Yeni Demokrat Partiyi kurmuştur. (Cumhuriyet Gazetesi 1961: 1). Parti halk tarafından fazla destek görmediğinden, parti amblemini Adalet Partisine devreden Köprülü, politikadan çekilmiştir. (Tansel 1966: 275).

Fuad Köprülü, 1966 yılında Ankara'da Atatürk Bulvarından Küçükesat'a giderken trafik kazası geçirmiştir. Kaza sonrasında götürüldüğü İstanbul'daki Baltalimanı Hastanesi'nde 28 Haziran 1966'da vefat etmiştir. İstanbul'a defnedilmiştir. (Tansel 1966: 281).

6. FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN TARİH ANLAYIŞI

Fuad Köprülü'nün tarih anlayışı öncelikle yöntem tenkidinden başlamıştır. Bu minvalde Köprülü, Batı'nın elde ettiği başarılarını bilimsel yöntemlerle gerçekleştirdiklerini savunmuştur. Fen bilimlerinin sosyal bilimlere uygulanabilirliği Köprülü'nün en önemli tartışma konusu olmuştur. Ona göre uygar dünyada alanında uzmanlaşmayan bir tarih yönteminin var olabilmesi mümkün değildir. Vakanüvis geleneğini eleştiren Köprülü'ye göre tarihçi; hangi tarihi disiplinin tarihçisi olacağını belirlemeli hatta hangi çağın tarihinde uzmanlaşabileceğini düşünmelidir (Köprülüzade 1918: 428). Bu kapsamda Köprülü, Türkiye'de aydınının uzmanlaşmadığından hiçbir şey bilmediğini iddia etmiştir. (Akagündüz 2015: 19).

Köprülü bu tespitinin yanında, tarihin çağdaş bir disiplin haline getirilebilmesi için devletin bu konuya odaklanmasını, bir Encümen-i Daniş kurulmasını, milli bir kütüphane oluşturulmasını ve arşiv belgelerine sistematik bir düzen verilmesini istemiştir. Ayrıca, Avrupalı zihniyetle çalışacak mütehassısların ilgisi ile tarih alanında ilerlenebileceğini belirtmiştir. (Köprülüzade 1920: 4).

Bunların yanında Fuad Köprülü, Türkiye'de tarih yazıcılığının hanedan ve devlet ricali merkezli klasik anlayıştan tamamen sıyrılarak uygar bir zemine oturtulması

gerektiğine inanmıştır. Köprülü'ye göre Türkiye'de tarih denilince, muharebe ve zafer hikâyeleri, hükümdar ve vezirlere ait menkıbeler, bunların yaptıkları akitler, isyan ve ihtilal hadiseleri gibi olaylar akla gelmektedir. Dolayısıyla bu gibi durumların bir cemiyetin ilerleme ve ortaya çıkma safhalarını izah etmekten uzak olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle tarihin konusunun toplum ve onun ürettiği değerler olması gerektiğini, böylece toplumsal gelişmenin anlaşılabilirliğini ifade etmiştir. (Asılsoy 2008: 102).

Köprülü, “Türk Edebiyatı Tarihinde Usul”adlı makalesinde temel olarak Osmanlı tarihçiliğinin bir “saray tarihçiliği” olduğunu ve yapılması gerekenin ise “sosyal tarihçilik olduğunu belirtmiştir. O, günümüzde geçerli “sosyal tarihçilik” ve “modern tarihçilik” anlayışının ortaya çıkmasında öncü rolü üstlenmiştir. (Acun 2016: 72).

Köprülü, düşündüğü ilmî tarih anlayışını, Fransız Annales Ekolünün tesiriyle daha da sistematik hale getirmeyi başarmıştır. (Berktaş, 1983: 83-85). Köprülü:

“asırlarca sürmüş bir tarihî tekâmülün safhalarını umumî ve bariz hatlarıyla görebilmek için, lüzumsuz teferruata boğulmayacak ve umumî levhanın açıklığını ve doğruluğunu da bozmayacak kadar yüksekte olaylara bakmak lazımdır. Tarihçinin bütün o teferruatı bilmekle beraber arızî olanı daimî olandan ayırt edebilmesi zarurîdir.” demiştir. Ayrıca, olayların sosyal, ekonomik, fikri, ilmi birçok yönüyle değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Başar 2017: 32-106).

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu meselesi Fuad Köprülü'nün tarihçiliğinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Batılı tarihçilerin üzerinde en fazla spekülasyon yaptıkları, Türk tarihçilerinin ise rivayetler ve efsaneler arasında boğuldukları bir süreç olarak düşündüğü bu dönemi aydınlatmayı amaçlamıştır. Fuad Köprülü, 1934 yılında Sorbonne'da düzenlenen konferansta Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında yeni tezler ileri sürmüştür. Özellikle Amerikalı Tarihçi Adams Gibbons'un, Osmanlı Devleti'nin Türk ve Rumlardan oluşan, Türk sayılamayacak yeni bir topluluk tarafından kurulduğu görüşüne karşı, bilimsel analiz yapmıştır. Bu kapsamda; Batılı tarihçilerin bile efsanelere dayanarak tahminler yürüttüğü ve her şeyi yalnız siyasî olaylarla açıklamaya çalıştığı bir konuda, kuruluşun toplumsal örgüsüne eğilmiş, efsanelerin Osmanlı'ya özgü olmadığını, Osmanlı'dan önceki İslam-Doğu devletlerinde de sıkça karşılaşılan ve yeni devleti meşrulaştırma amacına hizmet eden

hikâyeler olduğunu açıklamıştır. Bu bağlamda, kuruluş meselesinin ele alınışında kaynaklardan gereği gibi istifade edilemediğini, 13. ve 14. yüzyıl Anadolu'sunun iktisadî ve sosyal yapısının büyük bir önem arz ettiğini belirtmiştir. (Güneş 2011: 108).

Ayrıca Köprülü, kendinden önceki tarihçilerin üzerinde durmadıkları bir husus olan, genel Türk tarihinin seyri konusunda, Osmanlı tarihinin bir anlam ifade ettiğini belirtmiştir. Klasik Osmanlı tarihçiliğinin çerçevesi Osmanlı hanedanı ile sınırlıdır. Her ne kadar 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren milliyetçiliğin de tesiriyle Osmanlı Devleti'nden önceki Türkler'in tarihine Ahmed Vefik Paşa ve Süleyman Paşa dikkat çekmişlerse de konu Köprülü'ye kadar ilmî bir bütünlük içinde ele alınmamıştır.

Köprülü'nün tarih inşasında, Orta Asya Türk tarihi, Horasan'daki Türk varlığı, Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti bir bütünün parçalarını teşkil etmiştir. Bir coğrafyada, hanedanın değişmesi ile o coğrafya sakinlerinin kültür ve medeniyetinin bir anda değişemeyeceğini beyan etmiştir. Bu minvalde kuruluş konusundaki fikir ve görüşlerini bilimsel temeller çerçevesinde tahlil ederek, ortaya koymuştur. (Yılmaz 2016: 19-60).

Fuad Köprülü, 1924 yılına kadarki yazılarında Turancı, sonrasında ise Anadolu Milliyetçiliği özelinde eserler kaleme almıştır. (Kuran 1997: 243-248). “Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar” adlı eserinde Orta Asya ile Anadolu arasındaki bağları ortaya koymuştur. Bu eser ile Türkiye'de din tarihi araştırmaları başlamıştır. (Ocak 1996: 26).

Köprülü'nün tarih anlayışı Türk tarihinin bütüncül bir yaklaşımla, sosyal, ekonomik yönleri gözetilerek, bilimsel bir metotla açıklanmasını öngörür. Bu yönüyle sadece Osmanlı tarihi değil, Orta Asya'dan Türkiye Tarihine kadar dönem içerisindeki yaşanmışlıkları aktarmayı amaçlar.

7. BAZI ESERLERİ

Fuad Köprülü hayatı boyunca 1500'e yakın makale ve eser kaleme almıştır. (Palabıyık 2005: 114). Bu eserlerden en önemlileri aşağıda verilmiştir.

- Türk Tarihinin Ana Hatları (1931).
- Erzurumlu Emrah (1929).
- Edebiyat Araştırmaları (1966).
- Ali Şir Nevayi (1941).
- Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri (1981).
- Demokrasi Yolunda (1964).
- Les Origines de L'Empire Ottoman (Paris,1935).
- Fuzuli, Hayatı ve Eserleri (1924).
- Türk Tarih-i Dinisi (1925).
- Malûmat-i Edebiyye (1915).
- Türk Dilinin Sarf ve Nahvi (1917).
- Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (1919-1966).
- Türk Edebiyatı Tarihi (1920).
- Türkiye Tarihi (1923).
- Bugünkü Edebiyat (1924) (Makale).
- Hayat-ı Fikriye (Makale) (1909).
- Azeri Edebiyatına Ait Tetkikler (1926).
- Divan-ı Türk-i Basit (1928).
- Türk Saz Şairleri Antolojisi (1930-1940, üç cilt).
- Türk Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar (1934).
- Anadolu'da Türk Dili ve Edebiyatı'nın Tekâmülüne Bir Bakış (1934).

- Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu (1959).
- Edebiyat Araştırmaları Külliyyatı (1966).
- İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi (1983).
- Divan Edebiyatı Antolojisi.
- Türk Saz Şairleri Antolojisi.
- Türk Edebiyatı Tarihi I-II.

SONUÇ

Fuad Köprülü, tarihçi, hukuk tarihçisi, din tarihçisi, edebiyatçı ve siyasetçi kimliği ile Türk tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle Türkiye’de tarih anlayışını statik bir yapıdan, yani hanedan ve askeri tarih anlatım tekniğinden kurtararak, sosyal ve ekonomik yönleriyle, milli kültürün tarihin içinde yer alması ve olayların birincil veriler kullanılarak aktarılmasında önemli bir yer edinmiştir.

Yaptığı birçok alandaki çalışmalar onun çok yönlü kişiliğini ortaya koymuştur. Bu minvalde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tarih anlayışının ortaya çıkmasında ve bilimsel eksenli yazım tarzının benimsenmesinde önemli bir konuma sahip olmuştur. Köprülü'nün çalışmalarında gösterdiği titizliği ve metoda büyük önem veren çalışma yöntemi, Türkiye’de “Modern Tarihçiliğin Babası” olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.

Ayrıca, Batı tarihçilik metodunu Türkiye’ye sokarak modern Türk tarihçiliğinin kurucusu vasfını kazanmıştır. Günümüzde bir Türk ekolünden bahsedilecekse, bu ekolün ilk öncüsü ve kurucusu Fuad Köprülü’dür diyebiliriz. Doğrudan veya dolaylı etkileriyle Türk Tarih Kurumu’nun tarih yazım anlayışının kurucusu olmuştur. Bu yönüyle kendisinden sonraki tarihçilerin yetişmesinde büyük bir etkiye sahip olmuştur.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, MF. ALY, 68/77, 23 Ağustos 1330.

TBMM Zabıt Ceridesi:

Devre X, Cilt: 20, İçtima: 3, S.288.

Kitaplar:

Acun F. (2016). “Modern Türk Tarihçiliğinin Başlangıcı ve Mehmet Fuat Köprülü”, (Ed. Ahmet Şimşek), *Türk Tarihçileri*, Ankara: Pegem Akademi.

Ağaoğlu S. (1965). *Aşına Yüzler*, İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi.

_____, (1992). *Siyasi Günlük: Demokrat Parti'nin Kuruluşu*, Yayına Hazırlayan: Cemil Koçak, İstanbul: İletişim Yayınları.

_____, (1998). *Babamın Arkadaşları*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Akagündüz Ü. (2015). “II. Meşrutiyet Yılları Düşünce Dünyamızda Tarih ve Tarih Yazımı Üstüne Bir Değerlendirme”, Ankara: *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 11(21): s.3-31.

Akün Ö.F. (2003). “Mehmet Fuad Köprülü Maddesi” Ankara: *TDV İslam Ansiklopedisi*. s.471-486.

Aşılsoy A. (2008). *Türk Modernleşmesi Öncülerinden Fuad Köprülü: Hayatı, Eserleri ve Fikirleri*, Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Berktaş H. (1983). *Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Baban C. (2009). *Politika Galerisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Başar F. (2017). “Fuad Köprülü’nün Tarih Anlayışı ve Metodu”, *Vefatının 50. Yılında Mehmet Fuad Köprülü*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Burçak R.S. (1998). *On Yılın Anıları (1950-1960)*, Ankara: Nurol Matbaacılık.
Cumhuriyet Gazetesi, 19 Aralık 1961, s.1.

Çalışoğlu M. (2009). *Mehmet Fuad Köprülü’nün Siyasi Hayatı*, Doktora Tezi.
Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı: 4, 1338, s.281-311.

Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı: 5, 1338, s.385-420.

Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Sene 2, Sayı: 6, 1338, s.457-486.

Doğaner Y. (2013). *Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Es H.F. (1939). “Sorbon Üniversitesi’ne Türk Bayrağını Çektiren Adam- Fuad Köprülü”, *Yedigün*.

Güneş H.H. (2011). “Bir Üstâd-ı Âlem: Mehmet Fuad Köprülü”, *İzmir: Tarih Okulu Dergisi*, XI.

Hürriyet Gazetesi, 6 Ocak 1961, s.1.

İleri Gazetesi, No.: 2136, 30 Kanun-u sani 1340.

İnalçık H. (1968). “Türk İlimi ve Mehmet Fuad Köprülü”, *Türk Kültürü*, Yıl 6, Sayı: 65.

_____, (2002). “Türkiye’de Osmanlı Araştırmaları: Türkiye’de Modern Tarihçiliğin Kurucuları”, *TTK Bildiriler*, XIII.

Karpat K.H. (1967). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul: İstanbul Matbaası.

Kandemir F. (1936). “Fuad Köprülü Yedigün’e Anlatıyor”, *Yedigün*, c.VII, No. 160.

Karahan A. (1967). “Edebiyat Tarihçisi Olarak Fuad Köprülü”, İstanbul: *Türk Kültürü*, Sayı.: 57.

Köprülü O.F. (1987). *Fuad Köprülü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Köprülü M.F. (1927). “İlmi Hareketler: Orta Tedrisatta Edebiyat Programı Meselesi”, *Hayat Mecmuası*, c. II, Sayı.: 37.

Köymen M. A. (1981). “Prof. Mehmet Fuad Köprülü 2”, *Milli Kültür*, c. II, Sayı 12.

_____. (1981b). “Prof. Mehmet Fuad Köprülü 3-Fikir Hayatı”, *Milli Kültür*, c. II, sayı 13.

Köprülü F. (1328). “Ümid ve Azim”, *Türk Yurdu*, Yıl 2, No: 8.

_____. (1328). “Türk’ün Duası”, *Türk Yurdu*, Yıl 2, No: 10.

_____. (1939). “Bir Hatıra”, *Bellekten*, Ankara: TTK Yayınları.

Köprülü M.F. (1918). “Bizde Milli Tarih Yazılabilir mi”, *Yeni Mecmua*, S.22.

_____. (1920). “Tarihimizi Nasıl Yazmalıyız”, *Ümid*, S:12.

Kuran E. (1997). “Fuad Köprülü’nün Milliyetçiliği”, Konya: *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı.: 3.

Küçüktepe F. (2018). *Mehmet Fuad Köprülü’nün Demokrat Parti’den Kopuşu ve Sonraki Siyasi Hayatı*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Milliyet Gazetesi, 19 Ekim 1957, s.1 ve 5.

Ocak A. Y. (1997). “Fuad Köprülü, Sosyal Tarih Perspektifi ve Günümüz Türkiye’inde Din ve Tasavvuf Tarihi Araştırmalarında ‘Tarihin Saptırılması’ Problemi”, Konya: *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı.: 3.

_____. (1996). *Türk Sufiliğine Bakışlar*, “Türkiye’de Anadolu Selçukluları Din ve Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Hakkında Bazı Düşünceler”, İstanbul: İletişim Yayınları.

Özdemir F. (1980). *Fuad Köprülü’nün Türk Saz Şairleri Üzerindeki Çalışmaları ve Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Palabıyık H. (2005). *Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü’nün İlmi Hayatı ve Tarihçiliği*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tansel F. A. (1966). “Memleketimizin Acı Kaybı Prof. Dr. Fuad Köprülü”, *Belleten*, c.XXX, S:117.

_____. (1968). “Prof. Dr. Fuad Köprülü’nün Yazıları İçin Basılmış Bibliyografyalar”, *Türk Kültürü*, Yıl: VI, Sayı.:68.

_____. (1969). “Doğumunun 78. Yıldönümü Münasebetiyle Prof. Dr. Fuad Köprülü’nün İlk Yazısı, Basın Hayatının Başlangıcına Dair Bilgimizi Düzelten ve Tamamlayan Yeni Notlar”, *Belleten*, c.XXXIII, Sayı 129.

_____. (1970). “Ölümünün 4. Yıldönümü Münasebetiyle Fuad Köprülü’nün Türk Ocaklılar’a İzmir Seyahati ve Temsil Edilen Manzum Tiyatrosu: Türk’ün Duası”, *Türk Kültürü*, Yıl 8, Sayı.: 92.

Uzman N. (2013). “İktidardan Muhalefete M. Fuad Köprülü’nün Siyasi Mücadelesi (1956-1966)”, Ankara: *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13.

Ulus Gazetesi, 4 Aralık 1945, s.1.

Vatan Gazetesi, No.: 344, 24 Mart 1940.

Yılmaz H. (2016). “Mehmed Fuad Köprülü’nün Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu İle İlgili Tezlerine İlişkin Yeni Bir Değerlendirme”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 4.

World Journal of Human Sciences, 2020 - 2

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, 2020 – 2

ISSN: 2717-6665

ISSN: 2717-6665

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insan>

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi